

<http://sbe.gantep.edu.tr> 'den online ulaşılabilir

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
6(1):53-58 (2007)

Gaziantep
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi

Sivil Toplum Örgütleri, 'Özerklik': Kavramsal Bir Açılım

Özkan Yıldız

Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 27310 Gaziantep

Özet. Türkiye’de sivil toplum kırılğan bir yapı arz etmektedir. Türk politik kültürüne özgü derin kültürel ayrışma/kutuplaşma (laik ve anti-laik gibi) sivil toplum sahasına da yansımaktadır. Sivil örgütler söz konusu ayrışmaya eklemlendikleri oranda özerkliklerini kaybetmektedir. Sivil örgütler, zamanın farklı noktalarında devlet/resmiyetle birlikte hareket edebilmektedir. Oysa bilinmektedir ki sivil toplumun ön koşulu devlet ya da resmiyetten uzak olmaktır. Bu makalede sivil toplum örgütlerinin özerklik ilkesi/sorunu teorik tartışmalar ışığında analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum örgütleri, Devlet, Özerklik.

Non-Governmental Organization and Autonomy: A Conceptual Approach

Abstract. Civil society in Turkey has in general fragile structure. The structure sourcing from deep culture polarization makes the autonomy of ‘civil’ problematic. Non-governmental organization takes sometimes closer sometimes nearer position to government in various periods. In this article, this situation has been analyzed in the conceptual framework of civil society.

Key words: Non-governmental organizations, State, Autonomy.

I. GİRİŞ

Devlet, toplumda nasıl bir konum edinmelidir sorusu siyaset bilim literatürünü uzunca bir süre meşgul etmiş, konuyla ilgili devasa bir literatür oluşmuş durumdadır. Türkiye’de de bu soru farklı politik bağlamlarda (liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat/sosyalist vb.) uzun uzadıya tartışılmıştır. Tartışmada ana fikir, Türkiye’de devletin her daim toplumun üstünde olması, toplum aleyhine genişlemesi, onu kontrol etmesi ve aralıklı darbelerle bu konumunu pekiştirmesi oluşturmaktadır. Türkiye’de son 25-30 yıl zarfında medya ve akademyada, devlet-toplum ilişkisi ve bu ilişkinin niçin demokratikleşemediğine dair entelektüel tartışmanın merkezinde hep bu fikir yatmaktadır. 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve darbe sonrası yaşanan siyasal ve toplumsal süreç bu noktada bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Darbe sonrası solda ve sağda yer alan ana politik akımlar, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e intikal eden güçlü devlet geleneğinin dönüştürülmesi ve demokratik olarak denetlenmesi gerektiği yönünde bir uzlaşma oluşmuştur. Bu dönüşüm ve denetimin motor gücü olarak sivil toplum kavramı ön plana çıkarılmaktadır. Zira bu dönemde devlet ve siyasal partiler nezdinde sivil toplum ve onu temsil eden sivil toplum örgütlerine olağanüstü önem atfedildiği görülmektedir.

Tüm ana akım politik gruplar, söylem düzeyinde, demokratik bir toplumun tesisi, kamusal alanda farklı sorunların demokratik yollarla tartışılması, politik partilere meşru bir taban oluşturması açısından sivil toplumu önemli bir aktör olarak tanımladılar. Eğer devletten

bağımsız, devlet üstünde baskı yaratacak canlı bir sivil toplum yaratılmış olsaydı, bireyi/toplum devlete karşı koruyacak aracı bir mekanizma da yaratılmış olacaktı. Darbe sonrası süreçte, söz konusu mekanizmaya anlam kazandıran bir takım sivil toplum örgütlerinin ortaya çıktığı, siyasal sistemi sivil, toplumsal, kültürel ve dinsel taleplerle meşgul ettiği görülmektedir. Nitekim bu dönemde hemşeri örgütleri, vakıflar, meslek odalarının yanı sıra feminist, ekolojist, dinsel ve etnik talepleri sıkça gündeme getiren toplumsal örgütlerin ortaya çıktığı, sayı ve etkinliklerinin arttığı dikkat çekmektedir. Sivil toplum örgütlerindeki nicel artış, devlet ve siyasal aktörler nezdinde sivil toplumun gelişkinliğinin göstergesi olarak sunuldu. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme sürecinde, piyasa ekonomisinin aksaksız işlemesinde, devletin demokratik dönüşümünde, devlet ve siyasal parti aktörleri sivil toplumun önemine referans verdiler.

Türkiye'de 90'lar ve bilhassa 2000'li yılların toplumsal ve politik zemini, sivil toplum örgütlerinin konum ve etkinliği üzerinde tayin edici rol oynamaktadır. Sivil toplum örgütleri Türkiye'de yaşanan politik gelişmelerde taraf olma, taraf oldukları güce destek verme, kamuoyu oluşturma yönünde tavır geliştirdi. 17 Ağustos Marmara Depremi, 28 Şubat süreci, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde sivil toplum örgütlerinin söz konusu politik tartışmalarda tarafgir oldukları, tartışmanın gidişatını belirleme noktasında kritik rol oynadıkları görülmektedir. Her ne kadar deprem esnasında yaşananlar, sivil örgütlerin devlet karşısında bağımsız hareket etme yeteneğinin göstergesi olarak yorumlansa da sonraki süreçte yaşanan siyasal ve toplumsal olaylarda sivil örgütler adeta özerkliklerini (otonomi) hiçe sayarak devlet/resmiyetle iç içe bir davranış sergilediler. İç ve dış politik gelişmelerin etkisiyle azımsanmayacak ölçüde sivil toplum örgütü kah militarist, kah kimlikçi (özcü) kah otoriter bir zemine evrildi.

Kuşkusuz Türkiye'de sivil toplum örgütlerinde gözlenen bu radikal evrilmenin arka planında tarihsel ve toplumsal nedenler bulunmakla birlikte, içinde yaşadığımız toplumsal değişimin tarihsel bağlamı da etkili olmaktadır. Küreselleşme, bu tarihsel bağlamın en önemli dış dinamiğini oluşturmaktadır. Küreselleşen dünyanın risklerle dolu doğası, demokratikleşme ve sosyal adalet konularında ciddi krizlere tanık olmaktadır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik ve sosyal adalet sorunlarının dramatik artışında, küreselleşme sürecinin yıkıcı etkisinin olduğu düşünülmektedir. Uluslararası bir boyut kazanan 'alternatif küreselleşme hareketi', küresel sivil toplumun varlığını simgelemektedir. Küresel sivil toplum, neo-liberal küreselleşme sürecinin eleştirel çözümlenmesinde, önemli referans noktasını oluşturmaktadır. Ulus-devletin küreselleşme süreciyle zayıflatılması, uluslararası sermayenin ulusal politikalarda karar verici bir konuma gelmesi, milliyetçiliğin veya ulusalcılığın sivil toplum tarafından sahiplenmesine yol açmıştır. Sivil toplum örgütleri küresel güçlere karşı ulusal bağımsızlığı ve milliyetçiliği daha güçlü bir biçimde savunma noktasına gelmişlerdir.

Örneğin Türkiye'de, ABD'nin Irak işgali, Avrupa Birliği'nin üyelik konusundaki isteksiz tavır ve Kıbrıs konusundaki ikircikli tutumu, IMF kontrolünde yürüyen ulusal ekonomi, sivil toplum cephesinde 'tepkisel' bir tutumun oluşmasına yol açmıştır. Ki bu süreçler tamamen dışsal, küresel bir özellik arz ederler. İçsel dinamiklere bakıldığında, İslami motifli bir siyasal partinin iktidarda bulunması, yaşanan ekonomik krizler, dinsel ve etnik kimlik sorunları, laiklik ve Cumhuriyet'e yönelik tehdit algısı, sivil toplum örgütlerinin mobilizasyonunda kritik rol oynamaktadır. Söz konusu iç ve dış dinamiklerin tetiklemeyle kimlikçi (özcü) bir zemine savrulan sivil toplum örgütlerinin edinmiş oldukları bu yeni konum sivil toplumun temel tanımlayıcı ilkeleriyle uyumamaktadır. Devlet ya da resmiyetin nerede başladığı, sivil toplumun nerede bittiği belli olmayan ilginç tarihsel bir durum ortaya çıkmaktadır. Sivil toplum örgütleri cephesinde Türkiye'ye özgü olarak ortaya çıkan bu yeni sürecin sosyolojik analizi, bu çalışmanın esasını oluşturmaktadır. Sivil toplum-devlet ilişkisine yönelik kısa teorik bir tartışma, söz konusu 'özgül sürecin' anlaşılır kılınmasına görece katkı sağlayacaktır.

II. DEVLET-SİVİL TOPLUM DENGESİ

Sivil toplum, her şeyden önce devlet-toplum ilişkisini anlamaya yönelik 'analitik' veya 'çözümleyici' bir kavramdır. Özünde araçsal bir kavramdır. Devlet-sivil toplum ilişkisinin tesisi demokratik mi değil mi sorusunu yanıtlamaya yönelik bir araç. Modern dönem tartışmalarında, devlet-sivil toplum ilişkisinin niteliğine dair ana soru şudur: "Sivil toplum, devlet karşısında nasıl örgütlenmeli ki, a) devletin kolayca tahrip edemeyeceği bir kamu alanının varlığı sürsün, b) toplumun hiçbir kesimi diğeri üzerinde demokrasi aracılığıyla tahakküm tesis etmesin?" (Sarıbay, 1994:140). Özünde bu sorular, devletin sivil topluma ve sivil toplum alanını işgal eden örgütlerin de birbirlerine karşı sorumluluğunu gündeme getirmektedir.

Devletten ayrı bir varlık olan 'sivil toplum' sahasındaki gruplar, birbiriyle ve devletle diyalektik bir ilişki içerisindedirler. Sivil toplum alanını oluşturan farklı gruplar, çatışma ve gerginliklerin kaynağı olabileceği gibi, devlet aygıtından bağımsız ve onu dengeleyen bir işlevi de üstlenebilirler. Demokrasinin yerleşmesi ve pekişmesinde bağımsız (otonom) toplumsal gruplar kuşkusuz önemli rol oynamaktadır. Ancak demokrasi kültürünün yerleşmesinde, bu grupların birbiriyle ve devletle yatay ilişkiler kurması bir kadar önem taşımaktadır.

Devlet ve sivil toplum arasında bir dengenin olması gerekmektedir. Toplumsal düzenin korunması ve devamında devlet vazgeçilmezdir. Çünkü toplumda radikal, anti-demokratik amaç ve yöntemleri kullanan sosyal grupların varlığı devletin düzenleyici bir güç olarak varlığını gerekli kılmaktadır. Keane'nın (1994:48) yerinde ifadesiyle, "devlet gereklidir; çünkü sivil toplumlarda ortaya çıkan çatışmalar ve ayrılıklar, ancak ulusal olarak uygulanan yasalar aracılığıyla barış içinde çözüme kavuşturulabilir. Bu ulusal yasalar kendi kendine sivil toplumun içerisinden çıkmayacağına göre, bu yasaların oluşturulması ve uygulanması, devletin yaşamsal öğeleri olan yasama organını, yargı sistemini ve polis gücünü gerektirir. Hatta devletin egemen iktidar olmadıktan sonra sivil toplumun kötürümleşebileceği, kan kaybından ölebileceği ileri sürülebilir". Bu yaklaşımdan hareket edildiğinde katı sivil toplum-devlet ayrımı bir slogan olmaktan öteye gidememektedir. Shils (1991:12) da Keane'a paralel bir yaklaşım sergilemektedir. "Sivil toplum, devletten tamamen ayrı düşünülemez. Devlet, sivil toplumun değişik alan ya da bölgelerini, özerkliğini, sınırlarını belirleyen yasalar çıkarır. Bu özerklik sınırları içerisine, devletin müdahalesi söz konusu olamayacağından sivil toplum, devletin hareket alanını kısıtlamış olur. Sivil toplum ve devlet, birbirlerine anayasa ve birinin diğere hak ve yükümlülüklerini vurgulayan yasalar ve gelenekler yoluyla bağlanır".

Sivil toplum ile devlet birbirlerinin demokratikleşme koşuludur. Keane (1994:37) göre, "devlet kurumları, yasa çıkarma, yeni politikaları yürürlüğe koyma, tikel çıkarlar arasındaki kaçınılmaz çatışmaları açık seçik bir şekilde çizilmiş olan yasal sınırlar içinde tutma ve sivil toplumun yeni eşitsizliklere ve tiranlıklara kurban gitmesini engelleme araçları olarak kavranmalıdır". Bu bağlamda "devlet hem sivil toplumu kendi bünyesinde toplar, hem de sivil toplum içinde bir alan işgal eder. Devlet, içinde hareket edilecek alanın çerçevesini belirler ve özerk grup örgütlenmesine ait etkinliklerin (siyasal etkinlik dahil) kurallarını düzenler. Toplumsal bireyleri, 'iyi yaşam' konusundaki kendi kişisel değerleri dışında, ortak bir değeri düşünmeye zorlar" (Walzer, 1995:33). Zira sivil toplum nosyonu, söz konusu 'ortak değerler'e gönderimde bulunur. Söz konusu değerler arasında yer alan farklılık, çoğulculuk, tolerans, hoşgörü toplum halinde yaşamının vazgeçilmez unsurlarıdır.

"Sivil toplum, bir bakıma arabulucu olarak devlete ihtiyaç duyar. Sivil toplum devlet karşısında, onu dengeleyen ve onun tarafından kontrol edilen ya da korunan bir alandır" (Gellner, 1991:1). "Devlet, vatandaşların özgürlüklerini güvence altına alırken, onların örgütlenme, çalışma, toplanma, eğitim ya da güçlü olanlara karşı korunması işlevini üstlenir. Sivil toplumdaki eşit olmayan güçler ilişkisine ancak devlet karşı koyabilir" (Walzer, 1995:22). Giddens'a (2000:99) göre "devlet, bireyleri sivil toplumda her zaman mevcut olan çıkar

çatışmalarından korunmalıdır. Devlet, sivil toplumun yerine geçemez. Şayet devlet her yerde bulunursa hiçbir yerde bulunamaz”.

Yukarıdaki kavramsal yaklaşımlarda, devlet-sivil toplum arasındaki ‘karşılıklık’ ilişkisinin önemi vurgulanmaktadır. Bu ilişkinin dengede olması devlet ve sivil toplumun demokratik bir çizgide olmasını gerekli kılmaktadır. Demokratik bir devlet sivil toplumun örgütlü, çoğulcu ve özgürlükçü koşullarını güvence altına alırken; sivil toplum devlet üzerinde bir baskı mekanizması yaratarak onun demokratik çerçevede kalmasını sağlar.

Özerk demokratik bir ‘kamusal alan’ın varlığı, sivil toplum ve devletin iki ayrı aktör olarak birbirlerine üstünlük taslamadan bu alanda dengeli bir ilişki kurmalarına yol açabilir. Belge’nin deyişiyle “sivil toplum ile devlet arasında bir denge olmalı ve o dengenin sonucunda ikisinin girip dolaşabileceği ama ikisiyle de özdeş olmayan ‘kamu’ alanı oluşabilmeli, ortaya çıkabilmelidir” (Belge, 1989:85). Ortaya çıkacak bu tarz bir kamusal alanda devlet sivil toplumu kuşatamaz, ona yön veremez. Bu durum, Habermas (2001:36)’ın ifadesiyle ‘merkezsizleştirilmiş toplum imgesine’ denk düşmektedir. Devlet diğer siyasal/toplumsal kurumlar yanında bir başka siyasal kurum olarak işlev görecektir. Böyle bir kurguda ise devlet bir siyasal kurum olarak genelde “toplumun ne doruğu, ne merkezi ne de şekillendirici modeli olarak değerlendirilmelidir” (Benhabib, 1999:15). Modern demokratik toplumlarda, bir sosyal bütünleşme alanı olarak kamusal alan devlet, sivil toplum ve piyasa arasındaki koordinasyonu sağlama noktasında fonksiyonel olmaktadır.

Buraya kadar ki tartışmada, devlet-sivil toplum ilişkisi kuramsal boyutta analitik olarak irdelendi. Bu irdeleme, bir noktada, “devlet her daim kötü, sivil toplum her daim iyi” şeklindeki yaygın bir anlayışın eleştirisini içermesi açısından da faydalı olmaktadır. Demokrasinin kurumsallaşması ve bir yaşam biçimi haline gelmesinde sivil toplum ve devlet ilişkisinin ‘etik’ bir temele oturması büyük önem taşımaktadır. Sivil toplumun kurucu öğeleri olarak gönüllü kuruluşlar ve devlet, bu etik temeli göz ardı ettikleri oranda demokrasinin yerleşmesi ve pekişmesine katkı sağlayamayacaklardır. Sivil toplum örgütlerinin demokratik toplumu yaratma noktasında vurucu bir güç olabilmesi, toplum taleplerini/sorunlarını devlete iletmesi, ancak ‘özerk’ (otonom) bir yapıya sahip olmalarıyla mümkündür.

III. SİVİLLİĞİN ÖNKOŞULU OLARAK ‘ÖZERKLİK’

Sivil toplumun olmazsa olmaz ilkesi özerkliktir. Özerklikten (otonomi), sosyal grupların, kendi ayakları üzerinde durabilmesi, varlığını başkasının desteğine ve yardımına bağlı olarak görmemesi, devletin/hükümetin ve/veya yerleşik resmi siyasetin manüpülasyonundan uzak kalabilmesi olarak tanımlanabilir. Sosyal grupların alternatif bir söylem/politika üretmesi devletten-resmiyetten uzak durmasıyla mümkündür. Sivil toplum literatüründe her ne kadar kavram farklı ilkeler ışığında tanımlanmış olsa da özerkliğe (otonomi) ayrı bir önemin verildiği görülmektedir.

Örneğin Diamond’a (1994:3) göre, sivil toplum, gönüllü, kendi kendini oluşturan ve yeniden üreten, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde örgütlü bir sosyal yapılanmadır. Bu yapılanma, yasal düzen veya ortak kurallar dizisi gibi özgürlüklerin ve özerkliklerin güvencesi olan kurumsallaşmış bir temele oturur. Bu, hem devlet iktidarını sınırlayıcı, hem de o iktidarı hukuka dayandırdığı sürece meşrulaştırıcı bir gücü bağrında taşır. Tanımda görüldüğü gibi devletten özerk olma, devleti sınırlama ve ona meşru bir taban sunması oranında sivil toplum kendini var edebilir. Benzeri temalara vurgunun yapıldığı bir başka tanımla da Taylor (1990:11) vermektedir. Ona göre sivil toplum minimal anlamda, devletin vesayeti altında olmayan, özgür birliklerin bulunduğu yerde, güçlü anlamda ise sadece bir bütün olarak toplumun, devlet vesayetinde olmayan bu tür birliklerle bir tür kendisini yapılandırabildiği ve eylemlerini koordine edebildiği yerde var olur.

Sivil toplum örgütleri resmi otoritenin dışında kaldığı müddetçe bağımsızlaşır ve bir ağırlık merkezi oluşturabilirler. Devlet karşısında bir ağırlık merkezi oluşturduğu oranda da taleplerine yanıt alabilirler. Devlete göbek bağıyla bağlı bir sivil toplum örgütü, özerk (otonom) olamadığı için kendi inisiyatifi ile hareket edemez ve bu nedenle devlet üzerinde bir baskı mekanizması da yaratamaz. Hatta devletin toplum üzerindeki baskısına karşı organize de olamaz. Dolayısıyla bir toplumsal grubun 'sivil' sayılabilmesinin önkoşulu onun özerk olmasıdır. Bir bakıma sivilliğin derecesi ancak özerklikle ölçülebilir.

Bir sosyal grubun salt resmiyet dışı olması 'sivil' olmasını sağlamaz. Sivil olmayan grupların demokratikleşme projesine katkı sağlayamayacağı açıktır. Diamond (1994:11)'un ifadesiyle "eğer sivil toplum maksimalist, uzlaşmaz çıkar gruplarını veya anti-demokratik amaç ve yöntemleri kullananları içeriyorsa" demokrasinin gelişmesi ve derinleşmesine katkı sağlayamaz.

IV. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM ALANINDA YAŞANAN CEPHELEŞME

Türkiye'de sivil toplum örgütleri, özellikle son 15 yılda gerek etkinlik ve söylemleri, gerekse de siyasal otoriteyle mesafesi açısından sıkça gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır. Yakın zamanda, büyük metropollerde gerçekleşen mitingler ve bu mitinglerin organizasyonunda sivil toplum örgütlerinin aktif rol oynaması medyada ve kamuoyunda bu örgütlere yönelik ilginin artışına neden oldu. Zira bu örgütler, yaşanan siyasal gelişmelerde taraf olma, kanaat geliştirme ve kamuoyu oluşturma noktasında söz sahibi olmaktadır.

Söz konusu örgütlerin mobilizasyonunda, küreselleşme sürecinin (özellikle AB ve ABD'nin bu sürecin baş aktörleri olarak algılanmakta) etkisiyle, ulusal egemenliğin zayıflaması, İslami motifli partinin iktidarı ve uygulamaları, etnik sorunun yeniden depreşmesi körükleyici faktörler olarak ön plana çıkmaktadır. 'Türk milli kimliği', 'laiklik', 'Cumhuriyetin kazanımlarından verilen ödünler' mitinglere katılan sivil toplum örgütlerinin sahip çıktıkları değerler olarak ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz mitinglere katılanlar arasında sivil toplum örgütleriyle ilişkisi bulunmayan, salt liberal ve kozmopolit değerleri benimsemiş yeni orta sınıftan insanların katılımları da gözden kaçmamaktadır.

Özünde sivil toplum sahasında yaşanan bu özgül hareketlenmenin Türkiye'de yaşanan politik gelişmenin yakından ilintisi bulunmaktadır. Söz konusu politik gelişmenin tarihi çok eskilere gitmektedir. Laik anti-laik şeklinde yaşanagelen derin kültürel kutuplaşma sivil toplum sahasında da yansımaları bulmaktadır. Özellikle 80 sonrası Türk siyasal yaşamında, görece İslami değerlere sahip partilerin (Refah Partisi ve Adalet ve Kalkınma Partisi) aralıklı olarak iktidara gelmesiyle eş zamanlı olarak bu kutuplaşma veya cepheleşmenin yeniden arttığı gözlenmektedir. Sivil toplum örgütleri bu kutuplaşma/cephelüşmeye müdahil olmakta, reaksiyoner-savunmacı bir tutum sergilemektedirler. Bu cephenin temel argümanı, Cumhuriyete, ulusal egemenliğe, laikliğe ve devrim ilkelerine yönelik tehdidin ancak sivil toplum örgütlerinin gönüllü çabalarıyla engellenebileceği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Zira, mitinglerde bir araya gelen kitlelerin sloganları bu süreci çok iyi özetlemektedir. "Şariatçı Cumhurbaşkanı İstemiyoruz", "Ne ABD ne AB Tam Bağımsız Türkiye", "Türkiye Laiktir Laik Kalacak". Söz konusu cephenin sivil aktörleri iktidardaki İslami eğilimli siyasal partinin takiye yaptığını, laik demokratik Cumhuriyet'e ihanet ettiğini dillendirmekte iken; karşıt cephenin savunucuları ise aslında topluma, demokrasiye ihanet edenin laik cephe olduğunu iddia etmektedirler. Biz-onlar ayrımına dayanan bu kutuplaşma kuşkusuz Türkiye'de demokrasi, sivil toplum, Cumhuriyet ve laiklik üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Her iki cephenin diyalojik bir tavır yerine tepkisel bir tutum sergilemeleri demokratik bir kamusal alanın oluşmasını engellediği bir gerçektir. Çünkü her iki cephenin öncüleri "kendi farklılıklarını tek hakikat mertebesine" yükseltmeye uğraştıkları ölçüde demokratik kamusal alanın inşasına katkı sağlayamayacaktır.

SONUÇ

Sivil toplum örgütleri, çağdaş demokratik toplumların vazgeçilmez unsurlarındandır. Dernekler, vakıflar, sendikalar, meslek odaları, işadamları kuruluşları, kooperatifler söz konusu örgütlerin başlıcalarıdır.

Günümüz sivil toplum tartışmalarında özerklik (otonomi) sivil toplumun vazgeçilmez unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Sosyal gruplarda özerkliğin birinci koşulu, varlığını başkasının desteğine bağlı olarak görmemektir. Kendi kendini finansa edebilen, yaşamak için başkasının desteğine, onayına ihtiyaç duymayan kuruluşlar özerk olabilir. Sosyal gruplar özerk olduğu oranda devlet ya da resmi otoriteyi eleştirebilir veya etkileyebilir.

Türkiye’de içinde bulunduğumuz süreçte sivil toplum örgütlerinin devlet veya resmi otorite ile girift bir ilişkisi dikkat çekmektedir. Sivil örgütlerin Türkiye’ye özgü böylesi girift/mutant konum sergilemelerinin ard alanında kuşkusuz iç ve dış politik süreçler belirleyici rol oynamaktadır. Bunun doğal sonucu, sivil örgütler varolan politik süreçlere eklemleme yoluyla sivilite pratiklerini gerçekleştirme yoluna gitmektedirler. Bu durum sivil toplum örgütlerinin ve bilhassa ‘dernekler’ in devlet karşısında otonomilerini kaybetmelerine özcü, kimlikçi bir zemine savrulmalarına neden olabilmektedir. Sivil toplum örgütlerinin otonomilerini yitirmeden, kendilerini birer siyasal aktör olarak görmeleri ve etkileşimci bir siyasetin etkin aktörleri olarak ön plana çıkmaları gerekmektedir. Etkileşimci bir siyaset demokratik bir toplumun vazgeçilmez öğesi ise sivil toplum örgütlerinin salt kendilerine benzeyenlerle işbirliği yapması yerine farklı kültürel kimliğe sahip ama ortak kaygıları olan sivil toplum örgütleriyle bir araya gelmeleri ve işbirliği içinde olmaları kaçınılmazdır. Sivil toplum örgütleri politik kutuplaşma ve gerginliğe müdahil olmadan yeni bir demokrasi, yurttaşlık yani yeni bir siyaset üretme arayışı içine girmelidirler. Bu arayış kamusal tartışma alanını genişletme yoluyla devlet-toplum ilişkisinin demokratikleşmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Belge, M. (1989). *Sosyalizm Türkiye ve Gelecek*. 2.Baskı, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Benhabib, S. (1999). *Demokrasi ve Farklılık*. WALD, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.
- Diamond, L. (1994) Rethinking civil society: toward democratic consolidation. *Journal of Democracy*, 5:4-17.
- Gellner, E. (1991). Civil society in historical context. *International Social Science Journal*, 43:3.
- Giddens, A. (2000). *Üçüncü Yol, Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*. Özay, M. (Çev.), Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel Eylem Kuramı*. Tüzel, M. (Çev.), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Keane, J. (1994). Demokrasi ve Sivil Toplum: Avrupa’da Sosyalizmin Açmazları. *Toplumsal ve Siyasal İktidarın Denetlenmesi Sorunu ve Demokrasi Beklentileri Üzerine*, Erdoğan, N. (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sarıbay, A.Y. (1994). *Postmodernizm, Sivil Toplum ve İslam*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Shils, E. (1991). The virtue of civil society. *Government and Opposition*, 26:1.
- Taylor, C. (1990). Modes of civil society. *Public Culture*, 3/1:95-132.
- Walzer, M. (1995). *Toward A Global Civil Society*. Walzer, N. (Ed.), Berghahn Books, Oxford.